

ISSN: 2181-9416

3-SON, 2026

YURIST AXBOROTNOMASI

ВЕСТНИК ЮРИСТА * LAWYER HERALD

HUQUQIY, IJTIMOIIY, ILMIY-AMALIY JURNAL

CYBERLENINKA

НАУЧНАЯ ЭЛЕКТРОННАЯ
БИБЛИОТЕКА
eLIBRARY.RU

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

SOLIYEVA Kamola Rustamjon-qizi

Toshkent davlat yuridik universiteti
tayanch doktoranti, advokat, professional mediator
ORCID: 0009-0009-8585-9570
E-mail: kamolasoliyeva4@gmail.com

POSTMORTAL REPRODUKSIYA NATIJASIDA TUG'ILGAN BOLALARNING MEROS HUQUQIY MUNOSABATLARDAGI MAQOMI

Iqtibos keltirish uchun (для цитирования, for citation): SOLIYEVA K.R. Postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqiy munosabatlardagi maqomi // Yurist axborotnomasi – Вестник юриста – Lawyer herald. № 3 (2026) B. 74-85.

 3 (2026) DOI <https://doi.org/10.34920/2181-9416/2026/3-008>

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqiy maqomi zamonaviy yordamchi reproduktiv texnologiyalar jadal rivojlanib borayotgan sharoitda kompleks ilmiy-huquqiy tahlil qilingan. Maqolada postmortal reproduksiya tushunchasining nazariy-huquqiy mohiyati, uning fuqarolik huquqidagi o'ri hamda shaxsning vafotidan keyingi reproduktiv huquqiy munosabatlar tizimidagi ahamiyati yoritilgan. Shuningdek, postmortal reproduksiya institutining klassik "nassiturus" tamoyilidan farqli jihatlari chuqur asoslantirilgan bo'lib, ularning huquqiy tabiati, subyektlilik masalasi hamda meros huquqlariga ta'siri qiyosiy tahlil qilingan. Mazkur yo'nalishda Buyuk Britaniya, Germaniya, AQSH hamda ayrim umumiy huquq tizimiga mansub davlatlar qonunchiligi va sud amaliyoti o'rganilib, postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning huquqiy maqomini belgilashga nisbatan shakllangan universal, maxsus va cheklovchi yondashuvlar tizimli ravishda tasniflangan.

Maqolada O'zbekiston Respublikasining amaldagi fuqarolik qonunchiligida ushbu institutni tartibga solishga doir huquqiy bo'shliqlar mavjudligi aniqlanib, mazkur munosabatlarni kompleks tartibga solish zarurati ilmiy jihatdan asoslab berilgan. Muallif tomonidan postmortal reproduksiyani mustaqil va murakkab fuqarolik-huquqiy institut sifatida e'tirof etish taklifi ilgari surilib, uning huquqiy oqibatlarini belgilashga doir konseptual yondashuv ishlab chiqilgan. Xususan, postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqlarini tan olish uchun quyidagi asosiy shartlar tizimi taklif etiladi: meros qoldiruvchining oldindan berilgan aniq va erkin ifodalangan yozma roziligi; reproduktiv jarayonni amalga oshirishning qonunchilikda belgilangan muddat cheklovlari; hamda bola va meros qoldiruvchi o'rtasidagi genetik bog'liqlikni ishonchli tarzda aniqlash mezonlari. Ushbu talablarni Fuqarolik kodeksida alohida norma sifatida mustahkamlash zarurligi asoslantiriladi. Natijada, maqolada postmortal reproduksiya institutining fuqarolik huquqi tizimidagi o'ri, uning meros huquqiga ta'siri hamda kelgusida qonunchilikni takomillashtirish yo'nalishlari bo'yicha ilmiy-amaliy xulosalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: postmortal reproduksiya, meros huquqi, merosxo'r, yordamchi reproduktiv texnologiyalar, kriokonservatsiya, genetik material, nassiturus, meros huquqiy maqomi, fuqarolik huquqi.

СОЛИЕВА Камола

Базовый докторант Ташкентского
государственного юридического университета
адвокат, профессиональный медиатор
E-mail: kamolasoliyeva4@gmail.com

ПРАВОВОЙ СТАТУС ДЕТЕЙ, РОЖДЕННЫХ В РЕЗУЛЬТАТЕ ПОСТМОРТАЛЬНОЙ РЕПРОДУКЦИИ, В НАСЛЕДСТВЕННЫХ ПРАВООТНОШЕНИЯХ

АННОТАЦИЯ

В данной статье представлен комплексный научно-правовой анализ наследственного правового статуса детей, рожденных в результате постмортальной репродукции, в условиях стремительного развития современных вспомогательных репродуктивных технологий. В статье раскрывается теоретико-правовая сущность понятия постмортальной репродукции, ее место в гражданском праве и значение в системе репродуктивных правоотношений после смерти человека. Также глубоко обоснованы отличительные аспекты института постмортальной репродукции от классического принципа «насситурус», проведен сравнительный анализ их правовой природы, вопроса субъективности и влияния на наследственные права. В данном направлении изучено законодательство и судебная практика Великобритании, Германии, США и некоторых стран, относящихся к системе общего права, систематически классифицированы сформировавшиеся универсальные, специальные и ограничивающие подходы к определению правового статуса детей, рожденных в результате постмортальной репродукции.

В статье выявлено наличие правовых пробелов в регулировании данного института в действующем гражданском законодательстве Республики Узбекистан и научно обоснована необходимость комплексного регулирования данных отношений. Автором выдвинуто предложение о признании постмортальной репродукции в качестве самостоятельного и сложного гражданско-правового института, разработан концептуальный подход к определению ее правовых последствий. В частности, предлагается следующая система основных условий для признания наследственных прав детей, рожденных в результате постмортальной репродукции: предварительное четкое и свободно выраженное письменное согласие наследодателя; установленные законодательством сроки осуществления репродуктивного процесса; а также критерии достоверного определения генетической связи между ребенком и наследодателем. Обосновывается необходимость закрепления этих требований в Гражданском кодексе в качестве отдельной нормы.

В результате в статье сформулированы научно-практические выводы о роли института постмортальной репродукции в системе гражданского права, его влиянии на наследственное право и направлениях дальнейшего совершенствования законодательства.

Ключевые слова: постмортальная репродукция, наследственное право, наследник, вспомогательные репродуктивные технологии, криоконсервация, генетический материал, насситурус, правовой статус наследства, гражданское право

KAMOLA Solieva Doctoral student of Tashkent
State University of Law,
advocate, Professional Mediator
E-mail: kamolasolieveva4@gmail.com

LEGAL STATUS OF CHILDREN BORN THROUGH POSTHUMOUS REPRODUCTION IN INHERITANCE RELATIONS

ANNOTATION

This article provides a comprehensive scientific and legal analysis of the inheritance status of children born through postmortem reproduction, in the context of the rapid development of modern assisted reproductive technologies. The study illuminates the theoretical and legal essence of the concept of postmortem reproduction, its place in civil law, and its significance within the system of reproductive legal relations following a person's death. Furthermore, it thoroughly substantiates the distinct aspects of the institution of postmortem reproduction compared to the classical "nasciturus" principle, offering a comparative analysis of their legal nature, the issue of legal personhood, and their impact on inheritance rights. To this end, the legislation and judicial practices of the United Kingdom, Germany, the USA, and several common law jurisdictions were examined, and the universal, special, and restrictive approaches to determining the legal status of children born from postmortem reproduction were systematically classified.

The study identifies the existence of legal gaps in the current civil legislation of the Republic of Uzbekistan concerning the regulation of this institution and scientifically substantiates the need for the comprehensive regulation of these relations. The author proposes that postmortem reproduction be recognized as an independent and complex civil law institution and develops a conceptual approach for defining its legal consequences. In particular, the following system of fundamental conditions is proposed for the recognition of inheritance rights for children born as a result of postmortem reproduction: the prior, clear, and freely expressed written consent of the decedent; legally established time limits for carrying out the reproductive process; and criteria for reliably establishing the genetic link between the child and the decedent. The necessity of enshrining these requirements as a distinct provision in the Civil Code is substantiated. As a result, the article formulates scientific and practical conclusions regarding the place of the institution of postmortem reproduction within the civil law system, its impact on inheritance law, and directions for future legislative improvement.

Keywords: posthumous reproduction, inheritance law, heir, assisted reproductive technologies, cryopreservation, genetic material, nasciturus, legal status of inheritance, civil law

Vorislik huquqi sohasidagi amaldagi tartibga solish qoidalari vorislik huquqini meros qoldiruvchining o'ziga tegishli mol-mulkni vafot etgan taqdirda tasarruf etish huquqi va merosxo'rlarning meros qoldiruvchi vafotidan keyin ushbu mol-mulkni olish huquqi sifatida tavsiflaydi. Bu ta'rif meros huquqiy munosabatlarining markaziy subyektlari: merosxo'rlarni belgilab beradi. Mazkur maqola maqsadlari uchun aynan merosxo'rlarning huquqiy maqomi alohida qiziqish uyg'otadi.

O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik kodeksining 1118-moddasi 1-qismida vorislikka chaqirilishi mumkin bo'lgan shaxslarning ikki toifasi belgilangan:

- 1) mavjud merosxo'rlar – meros ochilgan paytda hayot bo'lgan shaxslar;
- 2) bo'lajak merosxo'rlar, ya'ni nassituruslar – meros qoldiruvchining tirikligida homila holida bo'lgan va uning vafotidan keyin tirik tug'ilgan bolalar.

Hozirgi zamonda postmortal reproduksiya tushunchasi sezilarli darajada kengayib, nafaqat FKning 1118-moddasi 1-qismida nazarda tutilgan nassituruslarni, balki ushbu norma bilan to'liq

qamrab olinmagan, biroq huquqiy hamjamiyatda meros huquqi subyektliligi masalasi doirasida faol muhokama qilinayotgan postmortal bolalar toifasini ham o'z ichiga olmoqda.

Postmortal bola deganda meros qoldiruvchining vafotidan keyin homila holida vujudga kelgan va tirik tug'ilgan bola tushuniladi. "Postmortal" so'zi yunoncha post+mors – o'lim so'zlaridan olingan bo'lib, vafotdan keyingi, o'limdan so'ng yuzaga keladigan degan ma'nolarni anglatadi [1]. Bunday bolalarning dunyoga kelish imkoniyati yangi texnologiyalar va fan-texnika taraqqiyoti natijasida vujudga keldi.

O'zbekiston Respublikasida reproduktiv texnologiyalardan foydalanish tartibi 2019-yil 11-martdagi "Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash to'g'risida"gi Qonun va Sog'liqni saqlash vazirining 2020-yil 14-yanvardagi 106-son buyrug'i bilan tasdiqlangan "Yordamchi reproduktiv texnologiyalardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizom bilan belgilanadi.

"Yordamchi reproduktiv texnologiyalardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizomning 1-bandiga muvofiq, yordamchi reproduktiv texnologiyalar tushunchasi sun'iy urug'lantirishning barcha usullari uchun umumiy bo'lib, ular bepustlikni davolash usullari hisoblanadi va ularni qo'llashda homiladorlikning ayrim yoki barcha bosqichlari hamda embrionlarning dastlabki rivojlanishi ona organizmidan tashqarida amalga oshiriladi.

YoRT qo'llanilishi muzlatilgan reproduktiv materiallar (jinsiy hujayralar, embrionlar) dan foydalanish imkonini berib, shaxs vafot etganidan keyin ham farzand ko'rish imkoniyatini yaratadi. Ushbu hodisa **postmortal reproduksiya** deb ataladi.

Hozirgi vaqtda postmortal reproduksiya tushunchasi va uning mazmunini belgilashga oid yagona doktrinal yondashuv shakllanmagan. Ilmiy adabiyotlarda "o'limdan keyingi tug'ilish" va "postmortal reproduksiya" tushunchalarining o'zaro nisbatiga turlicha yondashuvlar mavjud bo'lib, ayrim tadqiqotchilar mazkur tushunchalarni aynan bir xil mazmunda ekanligini talqin qilsalar, ayrim tadqiqotchilar ushbu tushunchalarning bir-biriga to'liq mos kelmasligini ta'kidlaydilar. Xususan, **o'limdan keyingi tug'ilish** holatida homila ota-onaning hayotligida vujudga keladi, biroq bola ulardan birining vafotidan keyin tug'iladi. **Postmortal reproduksiyada** esa embrionni yaratish va kriokonservatsiya qilish jarayonlari ota-onalardan birining hayotligida yoki vafotidan keyin amalga oshirilishi mumkin bo'lib, embrionni bachadonga ko'chirish kamida birining vafotidan so'ng sodir etiladi [2]. A.S.Ulixinaning ta'kidlashicha, "o'limdan keyingi reproduksiya" genetik ota-onalardan biri yoki ikkalasi vafot etganidan so'ng reproduktiv texnologiyalar yordamida farzand dunyoga keltirishni anglatadi [3]. Fikrimizcha, postmortal reproduksiyaning asosiy xususiyati urug'lantirish va tug'ilish jarayonlari o'rtasida vaqt uzilishi mavjudligida namoyon bo'ladi. Bu holat esa reproduktiv materialni uzoq muddat saqlash imkonini beruvchi kriokonservatsiya usuli bilan bevosita bog'liq.

Kriokonservatsiya – bu biologik obyektlarni suyuq azotda (-200°) muzlatish va uzoq muddat saqlash usuli. U sperma va embrionlarni muzlatishda keng qo'llaniladi [4]. Bu jarayon, ayniqsa, ota-onadan biri vafot etgan va qolgan ota-ona muzlatilgan hujayralardan foydalanib, farzandli bo'lishga urinishni davom ettirmoqchi bo'lgan hollarda muhim ahamiyat kasb etadi. Fikrimizcha, aynan kriokonservatsiya institutining rivojlanishi postmortal reproduksiyani an'anaviy "homila paydo bo'lishi" tushunchasidan ajratib turuvchi asosiy omil hisoblanadi.

Yuqoridagilarga o'xshash nuqtayi nazarni I.A.Tretyak ham ilgari surib, genetik materialni qo'llanilgan shaxsning vafotidan keyin amalga oshiriladigan urug'lantirish va tug'ilish jarayonlarini o'limdan keyingi reproduksiya sifatida tavsiflaydi [5]. Ye.V.Burmistrova ushbu tushunchani kengroq talqin qilib, postmortal reproduksiyani nafaqat urug'lantirish yoki homila paydo bo'lishi, balki tug'ilishning huquqiy oqibatlari bilan ham bog'laydi. Uning fikricha, bu – marhumning tirikligida olingan va kriokonservatsiya qilingan reproduktiv materialdan foydalanib farzand dunyoga keltirish bo'lib, bola uning oldindan berilgan yozma roziligi asosidagi farzandi sifatida e'tirof etiladi [6].

Aksincha, G.V.Anikina ushbu tushunchaning chegaralarini keng talqin qilib, ota-onadan birining vafotidan keyin, homilaning qachon vujudga kelganidan qat'i nazar, bola tug'ilishining barcha holatlarini postmortal reproduksiya doirasiga kiritadi [7]. Shu tariqa, "postmortal reproduksiya" tushunchasini terminologik jihatdan aniqlashtirishdagi asosiy masala bolaning vujudga kelish vaqtini – ya'ni uning tibbiy va huquqiy jihatdan qachon "boshlangan" deb e'tirof etilishini belgilash bilan bog'liqdir. Bir qator tadqiqotchilar homila paydo bo'lish vaqti embrionning bachadon bo'shlig'iga implantatsiya qilinganligi bilan boshlanishini ta'kidlashadi [8; 9].

Yuqoridagi fikrlardan farqli ravishda V. V. Aleynikova "homila paydo bo'lish" (zachatiye) tushunchasining so'zma-so'z mazmuni urug'lanish (fertilizatsiya) vaqti bilan bog'liqligini ta'kidlab, yordamchi reproduktiv texnologiyalarning rivojlanishi natijasida ushbu tushuncha o'zining bir ma'noziligidini yo'qotganini qayd etib, fuqarolik qonunchiligining merosxo'rlarga oid normasini talqin qilishda qonun chiqaruvchining pozitsiyasiga aniqlik kiritish zarurligini asoslaydi [10]. Aksincha, ayrim tadqiqotchilar "meros qoldiruvchining hayotligida homila hoida paydo bo'lgan shaxs" tushunchasi faqat embrion meros qoldiruvchining hayotlik chog'ida bachadonga implantatsiya qilingan taqdirdagina qo'llanishi mumkin, degan fikrni ilgari suradi. Demak, mazkur yondashuvda "homila paydo bo'lish" tushunchasi tarkibiga implantatsiya jarayoni ham kiritiladi [11]. Ushbu pozitsiyani M. L.Shelyutto ham qo'llab-quvvatlaydi va uni xorijiy huquqiy tartibga solish tajribasi bilan asoslaydi. Xususan, Kanadaning Britaniya Kolumbiyasi provinsiyasining Oila to'g'risidagi qonuniga ko'ra, YoRT natijasida tug'ilgan bola reproduktiv material ayol organizmiga implantatsiya qilingan kundan boshlab homila sifatida e'tirof etiladi [12].

Postmortal reproduksiya tushunchasiga oid ilmiy yondashuvlar tahlili shuni ko'rsatadiki, postmortal reproduksiyada embrionning ayol bachadoniga joylashtirilishi natijasida homila paydo bo'ladi.

Fikrimizcha, postmortal reproduksiyani to'g'ri talqin etish uchun uni faqat biologik jarayon sifatida emas, balki muayyan huquqiy oqibatlarni yuzaga keltiruvchi murakkab fuqarolik-huquqiy institut sifatida baholash lozim. Chunki bu jarayon natijasida yangi subyekt – vafot etgan shaxsning genetik materiali asosida tug'ilgan bola vujudga keladi va u bilan marhum o'rtasida kelib chiqishga asoslangan huquqiy aloqa shakllanishi masalasi yuzaga keladi.

Yuqoridagi tahlillarga ko'ra xulosa qiladigan bo'lsak, postmortal reproduksiya – er-xotinlarning hayotlik davrida olingan reproduktiv materialdan ulardan birining vafotidan so'ng, uning oldindan berilgan erkin va ongli roziligi asosida, yordamchi reproduktiv texnologiyalar yordamida foydalanish orqali homila hosil qilish va bola tug'ilishiga qaratilgan hamda natijada bola bilan marhum shaxs o'rtasida kelib chiqish, oilaviy va meros huquqiy munosabatlar yuzaga kelishini nazarda tutuvchi murakkab fuqarolik-huquqiy institutdir, degan xulosaga kelish mumkin.

Bugungi kunga kelib roman-german va anglo-sakson huquqiy oilalariga mansub davlatlarda postmortal reproduksiyani huquqiy tartibga solishga doir yondashuvlarni shartli ravishda uch guruhga ajratiladi:

1) postmortal reproduksiyani to'liq yoki qisman taqiqlash yondashuvi (Italiya[13], Belarus[14], Fransiya[15] – bunda postmortal foydalanishga faqat shaxsiylashtirilmagan gametalar doirasida ruxsat beriladi, Shveysariya[16]);

2) postmortal reproduksiyaga ruxsat berish va uni amalga oshirish tartibi, chegaralari hamda huquqiy oqibatlarini normativ tartibga solish yondashuvi (AQShning ayrim shtatlari[17], Buyuk Britaniya[18], Kanada[19], jumladan, vafotidan so'ng gametalarni olish imkoniyati nazarda tutiladi);

3) postmortal reproduksiyadan foydalanishga nisbatan to'g'ridan-to'g'ri taqiq mavjud bo'lmagan, biroq ushbu munosabatlarning kompleks huquqiy tartibga solinmaganligi bilan tavsiflanadigan yondashuv (Rossiya) [20].

Mazkur yondashuvlarning xilma-xilligi postmortal reproduksiyani huquqiy tartibga solishda yagona universal model shakllanmaganligini ko'rsatadi hamda har bir davlat ushbu masalani o'zining

ijtimoiy, diniy, axloqiy va huquqiy qadriyatlaridan kelib chiqib hal etishini tasdiqlaydi. Xorijiy tajriba tahlili shuni ko'rsatadiki, o'limdan keyin yordamchi reproduktiv texnologiyalarni qo'llash natijasida tug'ilgan bolalarning huquqiy maqomini belgilash, avvalo, postmortal reproduksiyaning huquqiy jihatdan ruxsat etilgan doirasi hamda reproduktiv tanlov chegaralari bilan uzviy bog'liqdir. Xususan, bunday chegaralar reproduktiv tanlovni ifodalash usuli, uni qaytarib olish imkoniyati, potensial ishtirokchilar doirasini belgilash, shuningdek, uni amalga oshirish muddatlari orqali aniqlanadi.

Postmortal reproduksiya bilan bog'liq munosabatlarni tartibga solishda nafaqat huquqiy, balki diniy va axloqiy mezonlar ham muhim o'rin tutadi. Xususan, Islom ulamolari shariatda talab etilgan barcha ehtiyot choralari ko'rilgan holda quyidagi ikki yordamchi reproduktiv uslubni zarurat holatida eng oxirgi chora sifatida qo'llashlikni joiz deganlar:

Shar'iy er-xotinning urug' va tuxum hujayrasi olinib, tashqi urug'lantirish usulida urug'lantiriladi, so'ngra paydo bo'lgan embrionni yana shu xotinning bachadoniga joylashtiriladi. Erning urug'i olinib, xotinning (bachadon) bo'yinchasidagi kerakli o'ringa ichki urug'lantirish usuli bilan joylashtiriladi. Ma'lumki, Islom dini sha'riy nikohdan tashqari holatda farzandli bo'lishni qoralaydi. Islom ulamolari sun'iy urug'lantirish operatsiyasini o'ta zarur holatda va faqat o'rtalarida shar'iy aqdi nikoh bo'lgan er-xotinlar orasidagina amalga oshirishni muboh deb baholaydilar. Bunda erkak va ayolning urug'larini saqlashda begona shaxslarniki bilan aralashib ketmasligi uchun barcha ehtiyot choralari ko'rish zarurligi va albatta, ushbu ishni ishonchli mutaxassis amalga oshirishi lozimligi qayd etib o'tilgan. Sun'iy urug'lantirishning boshqa barcha turlari, jumladan, bachadonni ijaraga olish, embrionlarni muzlatib saqlash, xotinni begona erkakning urug'i bilan homilador qilish va boshqalar nasabning aralashib ketishiga sabab bo'lgani uchun shar'an man qilingan. Ushbu fatvolar Islom olami robitasining 1983-yildagi beshinchi yig'ilishi, 1985-yildagi yettinchi yig'ilishi, 1986-yildagi sakkizinchi yig'ilishi qarorlarida bayon qilingan. Shuningdek, 1983-yilda Kuvayt davlatida bo'lib o'tgan Tibbiy ilmlar bo'yicha islomiy konferensiyaning "urug'lantirish islom nazarida" nomli yig'ilishi qarori, 1986-yilda Ummonda bo'lib o'tgan Islom konferensiyasi tashkilotining fiqhiy kengashi fatvolarida ham ifodalangan. [21].

O'zbekiston Respublikasi qonunchiligida postmortal reproduksiya dasturlaridan foydalanish masalasi bo'yicha na to'g'ridan-to'g'ri taqiq, na aniq ruxsat nazarda tutilgan. "Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash to'g'risida"gi Qonuni [22] va "Yordamchi reproduktiv texnologiyalardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi nizom [4]da yordamchi reproduktiv texnologiyalar fuqaroning ixtiyoriy va ongli roziligi asosida genetik materialni olish hamda kriokonservatsiya qilish orqali amalga oshirish tartibi nazarda tutilgan. Biroq ushbu normativ-huquqiy hujjatlarda genetik materialdan foydalanishning vaqt chegaralari, uning huquqiy taqdiri, shuningdek, reproduktiv material egasi vafotidan keyin undan foydalanishning ham diniy ham huquqiy oqibatlari aniq tartibga solinmagan. Shu sababli, mazkur sohada huquqiy bo'shliq mavjud bo'lib, u postmortal reproduksiya bilan bog'liq munosabatlarni tartibga solishda jiddiy qiyinchiliklarni yuzaga keltiradi.

Mazkur masala yuzasidan akusher-ginekolog va reproduktolog mutaxassis N.A.Kabilova bilan olib borilgan suhbat doirasida ham u amaliyotda postmortal reproduksiya ehtiyoj borligini ta'kidlaydi [23]. Xususan, er-xotin A.S. va B.N tomonidan Eku amalga oshirish uchun murojaat qilingan. Kulvitatsiya bosqichida er A.S vafot etganligi sababli o'stirilgan tayyor embrion ayol bachadoniga o'tkazilmagan. Biroq mazkur holat postmortal reproduksiya yaqin kelajakda qo'llanilmaydi, degan xulosani anglatmaydi. Aksincha, bu postmortal reproduksiyaning huquqiy tartibga solish zarurati amaliyotda mavjud ekanligini ko'rsatadi.

Har bir davlat qonunchiligi raqobatdosh manfaatlar va huquqiy tamoyillar o'rtasidagi ustuvorlikni turlicha belgilashi sababli, postmortal reproduksiya va undan tug'ilgan bolalarning huquqiy maqomiga nisbatan turli yondashuvlar shakllangan. Xorijiy tajribani tahlil qilish natijasida personallashtirilgan postmortal reproduksiya (PPR)ning uch modeli ajratiladi:

Cheklangan maqom modeli postmortal reproduksiya oqibatlarini faqat bolaning kelib chiqishini aniqlash bilan cheklab, unga qarindoshlikka asoslangan huquqlarni bermaslikni nazarda tutadi. Masalan, Buyuk Britaniyaning Human Fertilisation and Embryology Act 2008 [24] ga ko'ra, otalikni belgilash uchun yozma rozilik, bolani farzand sifatida tan olish, 42 kun ichida ariza berish va boshqa shartlar talab etiladi. Bunda otalikni aniqlashning asosiy maqsadi faqat tug'ilganlik yozuviga ota haqidagi ma'lumotni kiritishdan iborat bo'lib, meros va boshqa oilaviy-huquqiy oqibatlar yuzaga kelmaydi.

Maxsus maqom modeli bolaning kelib chiqishini, avvalo, oilaviy-huquqiy jihatdan tan olishni nazarda tutadi. Bunda asosiy e'tibor bola manfaatlarini, xususan, ijtimoiy va moddiy ta'minotni himoya qilishga qaratiladi, meros masalalari esa ko'pincha sud amaliyoti orqali shakllanadi. AQSH tajribasi bu yo'nalishda evolyutsion rivojlanishni ko'rsatadi: dastlab bunday bolalar merosdan chetlatilgan bo'lsa, keyinchalik ularga vasiyatnoma, so'ng qonun bo'yicha meros huquqi tan olingan. Shu bilan birga, genetik ota-onaning roziligi, muddatlar va nazorat mexanizmlari kabi shartlar joriy etiladi, biroq ular shtatlar kesimida turlicha. Natijada, ayrim hollarda bolaning kelib chiqishi tan olinib, lekin meros huquqi berilmasligi mumkin.

Universal maqom modeli esa postmortal tug'ilgan bolalarni boshqa bolalar bilan teng huquqli deb e'tirof etadi. Masalan, Ispaniyaning "Insonning yordamchi reproduktiv texnologiyalari to'g'risida"gi Qonuniga (Ley sobre técnicas de reproducción humana asistida, 14/2006 [25]) ko'ra, postmortal reproduksiya aniq muddat (12 oy) va oldindan berilgan rozilik bilan cheklanadi, biroq natijada tug'ilgan bola huquqiy maqomi bo'yicha boshqa bolalar bilan tenglashtiriladi.

Argentinaning Fuqarolik kodeksi [26] ham o'limdan keyin tug'ilgan bolalarga ularning huquqiy maqomi uchun muhim bo'lgan meros olish huquqini tan oladi (2279-modda). Biroq mazkur huquq faqat vafotidan keyin homilador bo'lishga tegishli tartibda berilgan rozilik mavjud bo'lgan taqdirdagina yuzaga keladi (561-modda).

Mazkur yondashuvlarning xilma-xilligi postmortal reproduksiyani huquqiy tartibga solishda yagona universal model shakllanmaganligini ko'rsatadi hamda har bir davlat ushbu masalani o'zining ijtimoiy, diniy, axloqiy va huquqiy qadriyatlaridan kelib chiqib hal etishini tasdiqlaydi. Qiyosiy-huquqiy tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, O'zbekiston Respublikasi uchun postmortal reproduksiyani to'liq erkinlashtiruvchi universal model emas, balki cheklovlar va protsessual kafolatlar bilan uyg'unlashtirilgan aralash model maqbul hisoblanadi. Chunki bunday yondashuv bir tomondan postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolaning manfaatlarini himoya qilish imkonini bersa, ikkinchi tomondan meros munosabatlarining barqarorligi, boshqa merosxo'rlarning huquqlari hamda milliy diniy-axloqiy qadriyatlarning saqlanishini ta'minlaydi.

Hozirgi vaqtga qadar O'zbekiston sud amaliyotida postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarni merosxo'r sifatida e'tirof etish bilan bog'liq nizolar ko'rib chiqilmagan. Biroq bu holat mazkur munosabatlar kelajakda yuzaga kelmaydi degan xulosani anglatmaydi. Aksincha, yordamchi reproduktiv texnologiyalarning jadallik bilan rivojlanishi postmortal reproduksiya bilan bog'liq murakkab meros nizolarining vujudga kelish ehtimolini oshirmoqda. Xususan, amaliyotda marhumning ota-onasi, turmush o'rtog'i yoki avvalgi nikohidan bo'lgan farzandlari tomonidan postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolaning meros huquqlariga nisbatan e'tirozlar bildirilishi mumkin. Shuningdek, vasiyatnoma mavjud bo'lgan hollarda postmortal bolaning merosdagi ulushi masalasi, reproduktiv materialdan marhumning aniq rozilgisiz foydalanish, genetik bog'liqlikni aniqlash hamda merosni qayta taqsimlash bilan bog'liq nizolar yuzaga kelishi ehtimoldan xoli emas. Shu sababli, postmortal reproduksiya institutini huquqiy tartibga solishda nafaqat moddiy-huquqiy asoslarni, balki bunday nizolarni hal etishga qaratilgan aniq protsessual mexanizmlarni ham ishlab chiqish zarur hisoblanadi.

M.G.Gromova postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning huquqiy maqomini umumiy maqom bilan tenglashtirish haqidagi yondashuvni qo'llab-quvvatlab, yagona cheklov

sifatida reproduktiv material egasining o'limidan keyingi reproduksiyaga bo'lgan xohish-irodasini notarial shaklda ifodalash zarurligini ta'kidlaydi [27]. V.V.Aleynikova esa postmortal reproduksiyaga yo'l qo'yilishi yuzasidan ijtimoiy konsensus shakllangan sharoitda, postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarni merosxo'r sifatida tan olish meros huquqining asosiy tamoyillariga zid kelmaydi, degan fikrni ilgari suradi [10].

Bunday bolalarning meros huquqlarini amalga oshirishi uchun ularning kelib chiqishini aniqlash alohida ahamiyatga ega. Xorijiy amaliyotda bu masala, odatda, genetik ota-onaning vafotidan keyin YoRTdan foydalanishga oldindan berilgan roziligi orqali hal etiladi. Biroq milliy qonunchilikda bunday rozilikning shakli va tartibi aniq belgilab qo'yilmagan, bu esa kelajakda bolaning kelib chiqishini aniqlashda qiyinchiliklar keltirib chiqaradi.

O'zbekiston Respublikasi Oila kodeksining 60-moddasiga ko'ra, nikoh tuzilgandan keyin yoki erining o'limi, nikohdan ajratilganligi yoxud nikoh haqiqiy emas deb topilganligi tufayli nikoh tugaganidan so'ng uch yuz kun ichida tug'ilgan bola nikohda tug'ilgan bola hisoblanadi [28]. Boshqa hollarda esa kelib chiqishni aniqlash faqat sud tartibida amalga oshiriladi.

Fikrimizcha, kelajakda postmortal reproduksiya bilan bog'liq munosabatlarni huquqiy jihatdan aniq tartibga solish maqsadida, xorijiy davlatlar amaliyoti va shariat qoidalarini inobatga olgan holda shaxsning o'z genetik materialidan vafotidan keyin foydalanishga doir oldindan berilgan yozma rozilik institutini qonunchilikda mustahkamlash zarur. Mazkur institut kelajakda tug'ilishi mumkin bo'lgan bolaning huquqiy maqomini aniqlash, xususan, unga nisbatan ota-onalikni tan olish hamda meros huquqlarini belgilash uchun asos bo'lib xizmat qiladi.

Shu munosabat bilan "Yordamchi reproduktiv texnologiyalardan foydalanish tartibi to'g'risida"gi Nizomni postmortal reproduksiyani amalga oshirish tartibi va shartlarini belgilovchi qoidalar bilan takomillashtirish zarurati yuzaga kelmoqda.

Shuni ta'kidlash joizki, yaqin vaqtgacha "homila paydo bo'lishi" tushunchasi yuridik adabiyotlarda mustaqil muammo sifatida emas, asosan fuqarolik qonunchiligini sharhlash doirasida ko'rib chiqilgan. Biroq yordamchi reproduktiv texnologiyalarning keng qo'llanilishi ushbu tushunchani qayta ko'rib chiqish zaruratini yuzaga keltirdi. Xususan, laboratoriya sharoitida embrion yaratishni "homila paydo bo'lishi" sifatida e'tirof etish masalasi dolzarb bo'lib bormoqda. Bunday yondashuvga ko'ra, embrion meros qoldiruvchining hayotligida yaratilgan bo'lsa, u keyinchalik implantatsiya qilingan taqdirda ham bola hayotlik davrida vujudga kelgan deb hisoblanishi mumkin.

Biroq, bizning fikrimizcha, ushbu yondashuv asosli emas. Birinchidan, homiladorlik jarayoni ayol organizmida yakunlanadi, shu sababli laboratoriyada embrion yaratilishi to'liq urug'lanish amalga oshirilgan degan xulosani bermaydi. Ikkinchidan, postmortal reproduksiya tug'ilish muddatini cheklamaydi, bu esa uzoq vaqtdan so'ng yangi merosxo'r paydo bo'lishi orqali boshqa merosxo'rlarning huquqlariga zarar yetkazishi mumkin.

Shu munosabat bilan, postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqini amalga oshirish masalasini hal etish yuzasidan huquqshunoslikda ikki asosiy yondashuv shakllangan. **Birinchi yondashuvga ko'ra**, meros qoldiruvchining vafotidan keyin homila holida vujudga kelgan bolalarning meros huquqlari inkor etiladi. Mazkur yondashuv Buyuk Britaniya va Niderlandiya [29] huquq tizimlariga xosdir. **Ikkinchi yondashuvga muvofiq** esa, bunday bolalarga muayyan shartlar asosida meros huquqini berish zarurligi asoslab beriladi. Ushbu masala ilmiy adabiyotlarda ham faol muhokama qilinmoqda, bu masala esa AQSHning ayrim shtatlarida esa qonunchilik darajasida mustahkamlangan. Ilmiy adabiyotlarda bildirilgan fikrlarga ko'ra, postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarga meros huquqini tan olish ularning huquq va manfaatlarini ta'minlash nuqtayi nazaridan asosli hisoblanadi.

Shuningdek, O.Y.Malkinning fikricha, postmortal reproduksiya bilan bog'liq munosabatlarni tartibga solishda asosiy e'tibor shaxsning vafotidan keyin yordamchi reproduktiv texnologiyalardan

foydalanishga oldindan rozilik berish tartibini va bunday texnologiyalardan foydalanish muddatini aniq chegaralarini belgilashga qaratilishi lozim [30]. Ye.Yu.Petrov ushbu masalaga nisbatan o'ziga xos yondashuvni ilgari suradi. Uning fikricha, meros qoldiruvchining vafotidan keyin homila holida vujudga kelgan va tirik tug'ilgan shaxslar vasiyatnoma bo'yicha merosxo'r sifatida e'tirof etilishi mumkin [31]. Ko'rinib turibdiki, muallif bunday bolalarni qonun bo'yicha merosxo'rlar doirasiga kiritishni maqsadga muvofiq deb hisoblamaydi, biroq ularga vasiyatnoma asosida meros olish imkoniyatini taqdim etishni taklif etadi. Uning ta'kidlashicha, merosxo'rning paydo bo'lishi bilan bog'liq muddatsiz noaniqlik muammosi Germaniya huquq tizimida qo'llaniladigan maxsus mexanizmlar orqali hal etilishi mumkin [32].

Ushbu ilmiy yondashuvlarni umumlashtirish natijasida, postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqini to'liq inkor etish bola manfaatlarining ustuvorligi va meros huquqidagi adolatlilik tamoyillariga mos kelmasligi aniqlanadi. Shu bilan birga, bunday bolalarni hech qanday muddat va protsessual cheklovlarsiz merosxo'r sifatida tan olish ham meros munosabatlari barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu sababli, ularning meros huquqini marhumning oldindan berilgan yozma roziligi, aniq muddat cheklovlari va diniy-axloqiy qadriyatlariga asoslangan genetik bog'liqlikni tasdiqlash shartlari asosida tan olish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Ko'plab xorijiy davlatlarda, xususan, AQSHning Alabama, Delaver, Kaliforniya, Kolorado, Luiziana, Shimoliy Dakota, Texas [33] shtatlarida hamda Kanadaning Britaniya Kolumbiyasi provinsiyasida [34] postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqi ma'lum shartlar asosida tan olinishi belgilangan.

Xorijiy davlatlarda mazkur masalaga oid sud amaliyoti shakllangan. AQSHda 1990-yillardan boshlab postmortal tug'ilgan bolalar uchun ijtimoiy nafaqalar undirish bo'yicha da'volar ko'payib, sudlar bunday bolalarning huquqlarini ularning merosxo'r sifatida tan olinishi bilan bog'lab baholay boshladi. Bu ijtimoiy ta'minot va meros huquqi o'rtasidagi uzviy bog'liqlikni ko'rsatadi [35]. 2002-yildagi Woodward v. Commissioner of Social Security ishida Massachusetts Oliy sudi postmortal bolalarni merosxo'r sifatida tan olish uchun muayyan shartlar zarurligini belgiladi. 2012-yilda esa AQSH Oliy sudi Astrue v. Capato ishida ijtimoiy ta'minot huquqini aniqlashda shtat meros qonunchiligiga tayanish lozimligini tasdiqladi [36].

AQSHning Yagona meros kodeksi hamda ayrim shtatlarda postmortal bolani merosxo'r sifatida tan olishda quyidagi asosiy shartlar shakllangan: marhumning genetik materialdan foydalanishga oldindan yozma roziligi; bolaning kelib chiqishini qonuniy tartibda isbotlash; muddat cheklovlari (masalan, homiladorlik 36 oy ichida, tug'ilish 45 oy ichida). Ayrim shtatlarda faqat vasiyatnomada ko'rsatilgan bolalar merosxo'r bo'ladi (Florida) [37], bola qonuniy nikoh mavjud holatda tug'ilgan bo'lishi va 3 yil ichida dunyoga kelishi lozim (Luizana) [38], yozma rozilik, 2 yil ichida homiladorlik (in utero), hamda manfaatdor shaxslarni xabardor qilish majburiyati (Kaliforniya) [39] kabi shartlar belgilangan.

Xorijiy davlatlar tajribasi postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning meros huquqini turli shartlar asosida tan olish amaliyoti shakllanganligini, MDH davlatlari va O'zbekiston huquq tizimida esa ushbu masalani tartibga soluvchi maxsus normativ asoslar yetarli darajada rivojlanmaganligini ko'rsatadi.

Fikrimizcha, postmortal bolalarning merosxo'rlik maqomini belgilashda O'zbekiston Respublikasi uchun aynan AQSH tajribasini tatbiq etish eng maqbul yechim hisoblanadi. Chunki mazkur model postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolalarning huquq va manfaatlarini himoya qilish bilan bir qatorda, milliy huquqiy tizimning o'ziga xos xususiyatlari, diniy-axloqiy qadriyatlar hamda ijtimoiy omillarni inobatga olgan holda bunday bolalarning meros huquqini tan olishning aniq shartlari va chegaralarini belgilash imkonini beradi. Mazkur yondashuv bir tomondan bola manfaatlarining ustuvorligini ta'minlansa, ikkinchi tomondan meros munosabatlarining barqarorligi hamda boshqa merosxo'rlarning huquqlarini himoya qilishga xizmat qiladi.

Bolani meros huquqidan mahrum qilish fuqarolik huquqining asosiy tamoyillariga, xususan, shaxslarning tengligi va bola manfaatlarining ustuvorligi prinsiplariga zid ekanini inobatga olgan holda postmortal bolalarning meros huquqini muayyan shartlar asosida tan olish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Mazkur yondashuvni huquqiy jihatdan mustahkamlash uchun Fuqarolik kodeksining 1118-moddasini quyidagi mazmundagi uchinchi qism bilan to'ldirish taklif etiladi:

“Meros qoldiruvchining vafotidan keyin yordamchi reproduktiv texnologiyalar qo'llanilishi natijasida tug'ilgan bola quyidagi shartlar mavjud bo'lgan taqdirda merosxo'r deb e'tirof etiladi:

meros qoldiruvchi o'z genetik materialidan vafotidan keyin foydalanishga notarial tartibda tasdiqlangan yozma rozilik bergan bo'lsa;

embrion meros qoldiruvchi vafot etgan kundan e'tiboran olti oy ichida ayol organizmiga ko'chirilgan bo'lsa;

bola meros qoldiruvchi vafotidan keyin o'n sakkiz oy ichida tirik tug'ilgan bo'lsa;

bolaning meros qoldiruvchi bilan genetik bog'liqligi sud-tibbiy ekspertiza xulosasi bilan tasdiqlangan bo'lsa”.

Mazkur muddatlarning belgilanishi postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolaning huquq va manfaatlarini himoya qilish bilan bir qatorda, meros munosabatlarida huquqiy aniqlik va barqarorlikni ta'minlash zarurati bilan asoslanadi. Birinchidan, embrionning meros qoldiruvchi vafotidan keyin olti oy ichida implantatsiya qilinishi sharti meros huquqiy munosabatlarining uzoq muddat noaniq holatda qolib ketishining oldini olishga xizmat qiladi. Mazkur muddat Fuqarolik kodeksining 1146-moddasida merosni qabul qilish uchun belgilangan olti oylik muddat bilan ham uzviy bog'liqdir. Ya'ni, qonunchilikda meros munosabatlari aynan olti oy davomida shakllanishi va asosiy merosxo'rlar doirasi aniqlanishi nazarda tutilgan. Shu sababli postmortal reproduksiya jarayonining ham ushbu muddat ichida boshlanishi meros munosabatlari barqarorligini ta'minlashga xizmat qiladi. Ikkinchidan, bolaning meros qoldiruvchi vafotidan keyin o'n sakkiz oy ichida tirik tug'ilishi talabi biologik va protsessual omillarni hisobga olgan holda belgilanadi. Mazkur muddat o'z ichiga embrionni implantatsiya qilish uchun zarur bo'lgan vaqt, homilaning tabiiy rivojlanish davri va yordamchi reproduktiv texnologiyalar bilan bog'liq tibbiy jarayonlarni qamrab oladi. O'n sakkiz oylik muddat bir tomondan postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolaning meros huquqini amalga oshirish imkonini bersa, ikkinchi tomondan boshqa merosxo'rlarning huquqiy holatini noma'lum muddat davomida noaniq holda saqlab qolmaslikka xizmat qiladi. Chunki meros mulkining uzoq vaqt davomida taqsimlanmasligi fuqarolik muomalasi barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shuningdek, mazkur muddatlar xorijiy davlatlar tajribasida shakllangan yondashuvlar hamda fuqarolik huquqining huquqiy aniqlik, manfaatlar muvozanati va bola manfaatlarining ustuvorligi prinsiplari asosida tanlangan. Shu jihatdan, taklif etilayotgan tartib postmortal reproduksiya natijasida tug'ilgan bolaning huquqiy maqomini tan olish bilan birga, meros munosabatlarida oqilona vaqt chegaralarini ham belgilaydi.

IQTIBOSLAR/ЧОСКИ/REFERENCES:

1. Словарь патофизиологических терминов. – URL: https://www.ggau.by/downloads/farmakologija/patfiziologiya/slowar_patfiziologij (дата обращения: 25.03.2026).

2. Молодяков А. М. Правовое регулирование постмортальной репродукции в России: аспекты наследственных прав // Вестник науки. – 2025. – Т. 3. – № 1. – С. 371–376.

3. Улихина А. С. Правовые особенности посмертной репродукции человека // Современные проблемы социально-гуманитарных наук : сборник докладов III Международной научно-практической заочной конференции, Казань, 29 февраля 2016 года / под ред. А. В. Гумерова. – Казань : ООО «Рокета Союз», 2016. – С. 269–274.

4. O‘zbekiston Respublikasi sog‘liqni saqlash vazirining 2020-yil 14-yanvardagi 106-son buyrug‘iga ilova. Yordamchi reproduktiv texnologiyalardan foydalanish tartibi to‘g‘risidagi nizom. – URL: <https://lex.uz/docs/-4728682#-4729574> (murojaat qilingan sana: 25.03.2026).
5. Третьяк И. А. Конституционно-правовые аспекты посмертной репродукции в России и зарубежных странах // Правоприменение. – 2024. – Т. 8. – № 4. – С. 44–53. – DOI: 10.52468/25421514.2024.8(4).
6. Бурмистрова Е. В. Гражданско-правовое регулирование установления происхождения детей при применении вспомогательных репродуктивных технологий : дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2025. – 216 с.
7. Аникина Г. В. К вопросу о правовом регулировании постмортальной репродукции // Наука. Общество. Государство. – 2013. – № 2(2). – С. 37–41.
8. Руководство к практическим занятиям по акушерству : учеб. пособие / под ред. В. Е. Радзинского. – М. : ГЭОТАР-Медиа, 2007. – С. 60.
9. Большая медицинская энциклопедия / под ред. Б. В. Петровского. – М. : Советская энциклопедия. – URL: <https://web.archive.org/web/20220207094940> (дата обращения: 20.04.2026).
10. Алейникова В. В. Постмортальные дети в семейном и наследственном праве: «быть или не быть, вот в чем вопрос...» // Закон. – 2023. – № 4. – С. 137–157. – DOI: 10.37239/0869-4400-2023-2-4.
11. Журавлева С. П. Правовое регулирование договора о суррогатном материнстве в Российской Федерации : дис. ... канд. юрид. наук. – М., 2011. – 175 с.
12. Family Law Act (SBC 2011). – URL: https://www.bclaws.gov.bc.ca/civix/document/id/complete/statreg/11025_00 (accessed: 20.03.2026).
13. Norme in materia di procreazione medicalmente assistita (Legge 19 febbraio 2004, № 40). – URL: <https://www.normattiva.it/urires/N2Ls?urn:nir:stato:legge:20040219;40!vig> (accessed: 16.04.2026).
14. Закон Республики Беларусь «О вспомогательных репродуктивных технологиях» от 7 января 2012 г. № 341-3. – URL: <https://clck.ru/3NKHPJ> (дата обращения: 16.04.2026).
15. Кодекс общественного здравоохранения Французской Республики. Code de santé publique. – URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/ (accessed: 20.04.2026).
16. Федеральный закон Швейцарской Конфедерации «О репродуктивной медицине». Legge sulla medicina della procreazione, LPAM (18 dicembre 1998). – URL: <https://www.fedlex.admin.ch/eli/cc/2000/554/it> (accessed: 16.04.2026).
17. Калифорнийский кодекс о завещании. California Probate Code. – URL: https://california.public.law/codes/probate_code_section_249 (accessed: 16.04.2026).
18. Human Fertilisation and Embryology Act. – URL: <https://www.legislation.gov.uk/> (accessed: 16.04.2026).
19. Assisted Human Reproduction (Section 8 Consent) Regulations (SOR/2007-137). – URL: <https://www.canlii.org/en/ca/laws/regu/sor2007137/latest/sor2007137.html> (accessed: 10.04.2026).
20. Филатова У. Б., Усачева Е. А. Правовой статус постмортальных детей: в поисках концепции // Правосудие/Justice. – 2026. – Т. 8. – № 1. – С. 125–143. – DOI: 10.37399/2686-9241.2026.1.
21. O‘zbekiston musulmonlari idorasi. Sun‘iy urug‘lantirish haqida fatvo. – URL: <https://muslim.uz/oz/e/post/35281-diniy-idora-sun-iy-urug-lantirish-haqida-gi-fatvoni-e-lon-qildi> (murojaat qilingan sana: 16.04.2026).
22. O‘zbekiston Respublikasining “Fuqarolarning reproduktiv salomatligini saqlash to‘g‘risida”gi Qonuni, 11.03.2019-yil. – URL: <https://lex.uz/uz/docs/-4233891>
23. Reproductolog Nilufar Kabilova. Kriokonservatsiya nima? – URL: <https://reproduktolog.uz/doctor>
24. Human Fertilisation and Embryology Act 2008. – URL: [UK Legislation](https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2008/29/contents) (accessed: 25.05.2026).
25. Закон Королевства Испания «О вспомогательных репродуктивных технологиях человека». Ley sobre técnicas de reproducción humana asistida (14/2006, de 26 de mayo). – URL: <https://www.iberley.es/legislacion/articulo9tecnicasreproduccion> (accessed: 16.04.2026).
26. Гражданский кодекс Аргентины. Código Civil y Comercial de la Nación (2014). Código Civil y Comercial de la Nación (2014). – URL: <https://www.notarfor.com.ar/codigocivilcomercialunificado/articulo561> (accessed: 10.04.2026).
27. Громова М. Г. Постмортальное оплодотворение: правовые последствия и судебная практика // Legal Bulletin. – 2025. – № 2. – С. 82–89. – DOI: 10.5281/zenodo.16202771.
28. O‘zbekiston Respublikasi Oila kodeksi. – URL: <https://lex.uz/docs/-104720>
29. Жирикова К. А. Охрана наследственных прав ребенка, родившегося в результате применения вспомогательных репродуктивных технологий // Наследственное право. – 2021. – № 1. – С. 40–44.
30. Малкин О. Ю. Лица, призываемые к наследованию по закону // Наследственное право. – 2014. – № 4. – С. 18–22.

31. Петров Е. Ю. Наследственное право: постатейный комментарий к ГК РФ : научно-практический комментарий. – М. : Статут, 2018. – С. 346.
32. Аминова Ф. М. Юридическая роль установления происхождения ребенка в наследственных правоотношениях при применении вспомогательных репродуктивных технологий // Lex Russica. – 2019. – № 5(150). – С. 35–42.
33. Ellis A. S. Inheritance Rights of Posthumously Conceived Children in Texas // St. Mary's Law Journal. – 2012. – Vol. 43. – P. 413–435. – URL: <http://www.stmaryslawjournal> (accessed: 16.04.2026).
34. Alberta Law Reform Institute. Succession and Posthumously Conceived Children. Report for Discussion. – January 2012. – URL: http://www.manitobalawreform.ca/pubs/pdf/additional/assisted_reproductionlegal_parentage_and_birth_registration.pdf. (accessed: 16.04.2026).
35. Шелютто М. Л. Дети, зачатые после смерти родителя: установление происхождения и наследственные права // Журнал зарубежного законодательства и сравнительного правоведения. – 2016. – № 4(59). – URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/deti-zachatye-posle-smerti-roditelya-ustanovlenie-proishozhdeniya-i-nasledstvennye-prava> (дата обращения: 16.04.2026).
36. Peebles A. T. Challenges and Inconsistencies Facing the Posthumously Conceived Child // Missouri Law Review. – 2013. – Vol. 79. – URL: <http://scholarship.law.missouri.edu/cgi/viewcontent> (accessed: 10.04.2026).
37. Fla. Stat. Ann. § 742.17(4). – URL: <https://www.flsenate.gov/Laws/Statutes/2017/Chapter742/All>
38. La. Rev. Stat. Ann. § 9:391.1. – URL: <https://law.justia.com/codes/louisiana/revised-statutes/title-9/rs-9-391-1/> (accessed: 16.04.2026).
39. California Probate Code § 249.5. – URL: http://www.leginfo.ca.gov/.html/prob_table_of_contents.html

YURIST AXBOROTNOMASI

3-SON

ВЕСТНИК ЮРИСТА

НОМЕР 3

LAWYER HERALD

ISSUE 3

ISSN 2181-9416

DOI JURNAL: 10.34920/2181-9416/2026/3

2026-YIL